

L'art de curar per la paraula

per JORDI SOLÀ COLL, amb il·lustració de MAVI ESCAMILLA

En la cultura occidental, la tradició dels metges escriptors la inaugura l'evangelista Lluç. L'autor d'un dels sinòptics i –sobretot– l'autor dels Fets dels apòstols –tot i que, en origen, *l'opus lucanum* configurava una sola obra dividida en dues parts–. Des d'aleshores, es manté una fascinant correlació entre literatura i medicina. Un estret lligam que té en nòmina alguns cognoms insignes: Avicenna, Maimònides, Arnau de Vilanova, François Rabelais, John Keats, Pío Baroja o L. F. Céline, petita síntesi d'una llista inacabable. Certament, un fenomen d'ordre cultural que demana un estudi a fons i que culmina, a parer meu, en la figura d'Anton Txékhov.

«En l'obra de Txékhov hi trobem aquell impromptu humanista que explica la tendència a barrejar l'ofici d'escriure amb la ciència mèdica»

Perquè, al capdavant, en l'obra de Txékhov trobem aquell impromptu humanista que –tan sols en part– explica la tendència a barrejar l'ofici d'escriure amb la ciència mèdica. Per bé que, si el contacte íntim amb el cicle de la vida –naixement, existència, malaltia i mort– fa del metge un observador privilegiat –i per tant procliu a l'escriptura–, és en la persona de Txékhov on aital virtut es combina amb la seva devoció hipocràtica per les condicions de l'home. Una manera de mirar el món que reunifica l'esperit científic amb una lectura socialment compromesa de la realitat.

L'experiència única d'assistir a l'estrena d'una obra de Txékhov em recorda que el teatre té també capacitat catàrtica; a saber, de curació col·lectiva i moral. Txékhov, que coneix aquesta qualitat, cerca conhort en la paraula, i en aquesta un suport indispensable per a copsar millor la psicologia humana. No debades, la paraula és terapèutica alhora que és el canal de comunicació indispensable entre metge i pacient. L'autor rus s'enriqueix del tracte amb els malalts i sovint això es reflecteix en el conjunt de la seva producció. Tan sols cal llegir contes com *Aniuta* o bé la punyent novel·la curta *Camperols*, on ens relata

–tràgicament– les insalubres condicions de la ruralia russa d'aquella època.

A diferència de Keats –un altre metge prominent, jove i tuberculós–, Txékhov escriu a fi de poder pagar-se els estudis. «Escric –afirmaria més tard– per guanyar diners i per no avorrir-me». En aquest sentit, es podria dir que l'avorriment és una forma de malenconia contra la qual lluita aferrissadament el jove escriptor. Una malenconia que es tradueix en enyorança i que recorre una part de l'elenc de personatges de la seva dramaturgia. «O sabem per què vivim o tot són bajanades», opina Maixa, una de *Les tres germanes*. La por de no saber –l'enyor– com a símptoma de malaltia social. Txékhov, és clar, també escriu per a curar-se.

Txékhov –sempitern malalt–, com a metge, escora cap a formes d'empatia literària. El do de l'escriptura aguditza les seves facultats d'observació clínica: és la seva una prosa que s'enfonsa en el misteri de la vida i indaga l'enigma del dolor. El dolor dels seus pacients, que transmuta en empatia. Un emmirallar-se en el proïsme que esdevindrà la perdició del nostre home, alhora que la font de la seva creativitat. Txékhov, tan humà com era, es preguntava: «Com he vist tot el que he vist?» I per això, ell no és ni un metge escriptor –com Céline i el seu *alter ego*, el doctor Bardamu– ni tampoc un escriptor metge –com l'aproximació de Camus al doctor Rieux–, sinó que en Txékhov es fusionen literatura i medicina; és a dir, ètica i ciència en aquesta recerca impossible per resoldre els secrets de l'existència.

I tanmateix, l'humor –i la ironia– connecten Txékhov amb Rabelais –tal vegada el més gran entre els metges literats. Al capdavant, Txékhov creu que riure –inevitablement ara penso en Fuster– és un remei per a la malenconia. Tolstoi, que no reia mai, reia a cor què vols amb els seus contes. I Olga Ulianova descriu els contes humorístics de l'autor rus –fins a l'any 1886– com a «plens de veritats amargues d'aparences alegres». Aquella dolça amargor que ens omple l'esma en sortir del teatre després d'una representació de *L'hort dels cirerers*. El metge i l'escriptor s'entrega en cos i ànima a les seves criatures i pacients. L'amor a la ciència –a la medicina– és l'amor del dramaturg per la humana condició. ☺

JORDI SOLÀ COLL. Escriptor i fotògraf (Barcelona).